

Det sjove er, at halvmånerne ser ud til at vende åbningen den samme vej. De vender alle ud mod havet, som var de i gang med at omfavne det.

Halvmånerne er i virkeligheden klitter. Den korrekte betegnelse er parabelklitter, da de i formen minder om en halvcirkel, en såkaldt parabel. De er som alle andre klitter et resultat af, at vedvarende vind fra samme retning har blæst løst sand sammen. Inde i selve parabelen, altså imellem de to "arme", er alt sandet blæst væk, så man kan se den oprindelige overflade i området. Ofte står der vand inde i parabelklitten, så der dannes en lavvandet klitsø med svingende vandstand.

Klitlandskabet, set fra Lodbjerg Fyr.

Foto: Tove Stockmarr, Midtsønderjyllands Museum.

Den sandflugt, der dannede klitlandskabet, begyndte formodentligt i 1500-1600 tallet, og det lykkedes først at dæmpe den i 1800-tallet. Her oppe fra fyret kan man se, at der fører små trampestier ud til klinten. Det er oplagt at udvide turen til et besøg ved Lodbjerg Klint. Den indeholder flere steder lag fra tiden langt før istiden. Og i de øverste dele er der fundet spor efter stenalderens mennesker. Her har man fundet spor efter pløjning

med ard. En datering peger på, at sporene er fra Yngre Stenalder (Bondestenalderen), det vil sige omkring 5.000 år før nu.

Landskabet ved Lodbjerg så i øvrigt noget anderledes ud, da de første stenalderbønder bosatte sig i området. Lodbjergområdet var nemlig stadig påvirket af den havstigning, der satte ind efter afsmeltningen af de enorme mængder gletscheris, der havde dækket landet i årtusinder. Afsmeltningen af isen producerede så meget smeltvand, at det generelle havniveau globalt set steg så meget, at mange af de kystnære områder blev oversvømmet. Lodbjerg var derfor en ø i Bondestenalderen. Mange steder kan man finde aflejringer, hvor man tydeligt kan se, at de er dannet i havet. Disse lag ligger i dag oven på istidsaflejringerne langt inde i landet.

Kyststrækningen omkring Lodbjerg er et af de steder i landet, der er mest præget af havet og vinden. Lige syd for Lodbjerg har man bygget et storstilet system af høfter, der når helt ud på Agger Tange. Høftebyggeriet er et forsøg på, at mindske havets æden af landet. Her ved Lodbjerg Kystklint er der imidlertid intet, der hindrer havet i at æde af kysten. Det betyder, at man altid er sikret et godt kig ind i områdets geologiske historie. For planterne når aldrig at finde fodfæste på klinten.

Det første, der møder én, når man kommer ned på stranden, er de flotte farver. Himlens, havets og strandens lyse toner danner en markant kontrast til klintens mørke fremtoning. Men går man helt tæt hen til den stejle klint, kan man se, at der i de mørke lerlag faktisk er temmelig stor variation.

Nederst i klinten vil man kunne se, at leret er gråligt brunt og stribet. Ovenover indeholder leret mange sten og en del kalk, hvorfor farven her er meget lysere grå. Begge disse to slags ler er afsat af gletschere i løbet af

Udsyn fra toppen af Lodbjerg Kystklint.

den sidste eller den næstsidste istid. En sådan lertype kaldes moræneler. Øverst i klinten ligger flyvesandet. Her ude ved stranden kan man se, at der flere steder er sorte striber i sandet. Det er gamle overflader, jordbundshorisonter, der viser, at der har været perioder i sandfygningen, hvor klitterne groede til, før området atter blev udsat for sandflugt.

Foto: Tove Stockmarr, Midtsønderjyllands Museum.

Rigtigt mange af morænelerets sten er såkaldte ledeblokke. Det betyder, at de har et karakteristisk udseende og kendes fra et velafgrænset område. Herved kan man få et fingerpeg om, hvor de kommer fra. For en hel del af stenenes vedkommende, porfyrenerne, kan man se, at de stammer fra Norge. Der er desuden en del cementsten fra moleret, der kendes fra Fur og Mors samt en del sten, der indeholder mange fossiler, som man kender fra Skagerraks bund. Alle disse sten kendes altså fra områder, der ligger nordøst for Lodbjerg. Sammen med andre observationer i moræneleret er det derfor blevet foreslået, at gletschere fra nordøstlig retning skred ind over området og afsatte moræneleret.

2 Hvis man fortsætter langs stranden, vil man på et tidspunkt opdage, at der ligger større linser eller flager af sand i klinten. Sandet er afsat af smeltevand og hører tidsmæssigt sammen med istidsaflejringerne. Smeltevandssandet ligger på en sådan måde, at det viser, at området er påvirket af gletscheraktivitet. Det vil sige, at en gletscher, der skred ind over området ved Lodbjerg, har skubbet til de lag, der allerede var afsat på stedet, så de i dag ikke mere ligger som de gjorde oprindeligt. Gletscherisen har ved sin vægt været i stand til at krølle og bøje lagene. Man siger at lagene er blevet deformerede.

På et tidspunkt vil man opdage lag, der ser helt anderledes ud end det, man hidtil har set. Centralt i Lodbjerg Kystklint dukker der en sort lerstype op, der ved nærmere eftersyn skinner og glimter. Hvis man rører ved den, smitter den stærkt af på fingrene. Den føles lidt gummiagtig, hvis man trykker på den, næsten ligesom når man smuldrer en pakke gær. Leret kaldes glimmerler, og det er dannet lang tid før istiden. Leret er hen ved 30 millioner år gammelt. Er man heldig, vil man også snart se, at det indeholder en del fossiler af snegle og muslinger der peger på, at leret er dannet i havet. Man kan gøre mange gode fund af fossiler i glimmerleret ved Lodbjerg, hvis man har øjnene med sig. Af og til ses også større stykker træ. Træet viser, at området må have ligget i nærheden af en kyst på det tidspunkt. Det er nærliggende at tænke sig, at træet er drevet til havs som drivtømmer, før det blev så gennemvædet af havvand, at det sank til bunds og blev dækket af nyt ler.

Glimmerleret lå oprindeligt langt under istidslagene ved Lodbjerg. Men gletscherne har skudt laget højt op, så det i dag ligger side om side med istidslagene, der er af langt yngre alder. Tidsmæssigt er der altså rodet gevaldigt med lagene!

Lodbjerg Hvem har lavet halvmåner i klitsandet?

Fra toppen af Lodbjerg Fyr har man virkelig et godt udsyn over klitterne, søerne og engen og ikke mindst havet. Her oppe fra kan man se ting, det ellers ville være svært at få øje på, hvis man blot gik omkring nede på jorden. Det ser altså ud som om, nogen har været i gang med at lege i klitsandet nord for fyret. For her ligger sandet i de flotteste halvmåner. Og halvmånerne er store. Det ser ud, som om de er hundred meter brede og i hvert fald en halv gange længere.

Hvor:

Lodbjerg Fyr ligger omkring 14 kilometer nord for Thyborøn.

Koordinater:

56.823514
8.26343

Find flere steder på:
www.geus.dk/naturperler

GEUS

www.geus.dk

Tekst:

Geolog, naturvejleder Tove Stockmarr